

Slagugglan gynnas

av omställning i jordbruket

Daniel Green

Fram till för ca 10 år sedan var slagugglan (Strix uralensis) känd som en utpräglad "storskogsfågel". I mellansverige har den sitt starkaste fäste i de våtmarksrika naturskogarna runt Dalälven. Nu har Slagugglan vandrat ned i jordbruksbygderna. Omställningsmarken med sin rikedom på sork har skapat en ny nisch för slagugglan. Men kanske bara tillfälligt. I Sala Fågelklubb studerar man slagugglornas ekologi. Ett inte alltid helt riskfritt arbete.

En vårintervju för 10 år sedan åkte Karl-Gunnar Källebrink bil från Heby mot Sala. Vid Frösbo söder om Sala Hallaren svichade plömligt en stor fågel förbi vindrotan på bilen. Då han inte hann se vad det var stannade han och klev ur. På en stolpe vid vägen satt en lappugglar! En sensation så långt söderut i Sverige. På kvällen samlades åskilliga fågelskådare för att bese den nordliga gästen. På samma ställe hördes då slagugglor ropa. Det var något nytt så långt ned i jordbruksbygden. Medlemmar i Sala Fågelklubb hade snickrat 4 uggleholkar som man nu började sätta upp i området.

Det blev starten på ett amatörforskningsprojekt som till dags dato har resulterat i 98 ringmärkta slagugglor och genererat en hel del ny kunskap om en tidigare tämligen okänd fågel.

Sork och bohål ett måste

När åker får stå som äng ges ökat livsrymme för gnagare. I jordbruksbygden i nordöstra Svealand, nära skogsregioner, har detta särskilt gynnat slagugglan.

Men de behöver inte bara mat - de behöver ett bo också. Det kan vara svårt att finna. För slagugglorna föredrar att häcka i håll, t.ex. i döda träd. Deras storlek gör det

än svårare. Slagugglan lider av samma brist som den så omtalade vitryggiga hackspetten. Sverige har för få gamla eller döda lövträd kvar i skogen. Holkuppsättandet har avsevärt ökat möjligheterna för slagugglan att följa plantan sig. Det gör det också lätt att följa slagugglans häckning och studera dess ekologi. Man ringmärker ungarna, samt ibland honorna, när de ligger kvar på boet. Ringmärkningen ger en hel del information om överlevnad, spridning och ortstrohet.

Undviker föräldrahemmet

Hittills har inte en enda av de ringmärkta ungar kommit tillbaka för att häcka i närheten av födelseplatsen. De sprider sig vitt geografiskt men tycks undvika föräldrahemmets närhet.

De vanligaste dödsorsakerna bland slagugglor är trafik- och ellednings-kollisioner.

Det är ungararnas första levnadsår som är flaskhalsen i överlevnads-hänseende. Annars kan slagugglan nå en avsevärd ålder.

Världens äldsta slaguggla!

I en av holkarna kunde man 3 år i rad kontrollera en slagugglebona som blivit ringmärkt som bounge i Tärnsjö 20 år tidigare! 1991 häckade hon för sista gången och hittades senare död. Hennes ålder var då 21 år! Den äldsta uppmätta på en slaguggla någonstans i världen.

Kung bland ugglor

Slagugglan är respektingivande redan när den låter. Det finns kraft och hotfullhet i dess "hoande", som ibland minner om hundskall. När ungararna skall ringmärkas krävs skyddsutrustning. Bröderna Käl-

Slaguggla i famnen på ringmärkaren - Karl-Gunnar Källebrink

Foto: Tero Niemi

År	Antal holkar	Antal häckan	Antal ägg/ungar vid 1:a besök	Antal ungar som lämnat holk
87	4	1	3	3
88	13	3	13	13
89	17	3	6	1
90	18	6	15	12
91	21	7	18	10
92		3	6	0
93		4	9	0
94		8	29	25
95		4	6	4
96		9	21	18
Summa		48	126	94

lebrink och Stig Öhman har provat det mesta från plasthink med utklippta hål för ögonen till dagens mer smidiga skogshuggarutrustning. Vid en av holkarna får Karl-Gunnar ta emot flera attacker från både hannen och honan när han klättrar på stegen upp till holken. Man hör hur deras klor rispar mot jackans plastok.

Det finns all anledning att inte i onödan störa slagugglor vid boplats.

Slagugglan är den tredje största uggan i Europas fauna. Men kanske den allra mest dominanta. Bland ugglesläktingar är hon kung.

När slagugglan flyttar ut i jordbruksbygden får ofta de mindre horn- och kattugglor flytta på sig. Ormvråken är en dagrovfågel och klarar sig däremot bra i samma revir som slagugglan. Alla är de sorkspecialister och slåss om den nya ekologiska nischen som omställningsmarkerna skapat. Ugglor och rovfåglar har dukat bord.

Men för hur länge?

Tillfällig ökning

Ornitologerna som studerar slagugglan är beredda på att ökningen av antalet slagugglerevir kan vara tillfällig. När ängen växer igen med gran är "sorkboomen" över. När "omställningsbidragen" upphör blir ängen permanent åker igen.

Vad som på sikt skulle gynna slagugglan i den här naturtypen, är ett blandjordbruk, där åkrar regelbundet kunde ställas i träda ett par år, därefter brukas, sedan åter till träda. En form av jordbruk som tillämpats naturligt i Sverige innan produktionskraven ökade. Men för att jordbrukare skall klara av det ekonomiskt, krävs förståelse jordbrukspolitiska beslut.

Daniel Green, 021-184316

Figur 1. Slagugglehäckningar i Sala Kommun.

- Häckningsområde känt före -87
- Häckningsområde efter holkuppsättning (87-96)

